

‘exhortar-lo’: «a pesar dels seus molts anys, aguant la mestra tot lo sant dia conjugant verbs, donant-li *el sus* lo Sr. Rector i En Miquel Gomila», *BDLC* xi, 29. La recíproca la tenim en *pendre el sus*, però sembla que això vol dir ‘fer reverència, retre homenatge’, segurament, perquè és el senyor de la possessió el qui dóna l’ordre d’empendre tota obra, tota feina, i així els missatges o ‘l’amo’ —pagès només tantmateix— quan van saber a què han de posar mà, van a veure el senyor, i els dóna aquest el *sus!* si ell els el dóna escau dir que ells van a *pendre el sus*: el cas és que veiem el digne Canonge, que vol fer vela cap aquells heretges del Continent (i cobrar del dimoni que mana) no deixa de començar per les genuflexions que es pertanyen: «tot sortint de *pendre el sus* davant el Santíssim a la capella de St. Pere de la Seu», «m’espitàx al moll ---» (*BDLC* x, 447).

Les aglutinacions balears amb *su* van encaparrar alguns romanistes, que no coneixien tant el català medieval com Mussafia. Tallgren contragué el prejudici que aquí hi havia el ll. *sub*, desviat per la locució cast. ant. *a so ora*, que verament s’assembla a *su - ara* (*Nph. Mtgn.* xiv, 1912, 22-23, *Glanures*, § 53). Encara ho repetia Moll en la *Gram. Hist.* (de 1952, 202); hi remeto encara perquè en totes dues notes hi ha una interessant arrencada, i hi queden detalls dignes d’examen: sobretot per allò que digué ja tot un Ascoli: «ogni nuovo avanzamento ridonda in nuova gloria dei maestri che ci hanno aperto la via ardua e buona». Que s’havien desviat en una petita selva inexplorada, no hi havia dubte (com ja assenyalava jo a En Moll en la recensió privada, que li enviava del seu llibre el 1953). És tota la història de *sus* en català antic que ens ho mostra tal com hem exposat, però era ja el fet que *sūb* no podia donar ni la *u* ni la *-s* de les formes originàries *sus-aquí* etc.

Suara és la més important de les paraules que nasqueren per aquesta via. Com ho mostra ja la forma antiga *susara*. No cal dir que *ARA* en forma el segon component; i no perdem, naturalment, de vista, els desenrotllaments moderns tals com l’ús alternatiu «ara un, *suara* l’altre», «ara això, *suara* allò» en els quals la força especial del mot s’ha rebaixat fins a fer-ne com un alter-ego de *ara*. Això és un resultat modern. Més substancial i més antic és el fer-ne, diríem, un veí temporal de *ara*, aplicable tant als moments immediats que precedeixen com als que segueixen el moment designat per *ara*. És fet comú a mots semblants de moltes llengües, com el fr. *tout à l’heure*, com certes aplicacions de l’al. *eben*; sobretot, és el cas del més antic sinònim nostre *ADÉS*. Però en el terreny del sentit i aplicabilitat hi hagué encara un nivell més pregon: el mer caràcter subratllador o emfatitzant, ‘just, ni més ni menys’. En definitiva ha estat també la història d’*ara mateix*, el seu bon equivalent més recent: «ara mateix era ací», «ara mateix vindrà: no et moguis».

L’orientació inequívoca ens ve de la forma antiga *susara*: òbviament *sus!* *ara*. Tots recordem la història dramàtica d’En Pere del Punyaleit i el barber Gonçalvo, demagog d’una turba valenciana, que li havia

cantat allò de «malhaja qui se n’irà, encara e encara!», que quan el capturà vençut l’escarní amb un eco sangonant: «¿E qui no us rossegarà, *susara* e *susara?*», en la *Crònica* del savi i implacable monarca (ed. Pagès, 285.30, cf. 271): «no demà, no, ara mateix al suplici!».

No s’estronca aquí la veta de la forma antiga: «si no fos la reverència e honor que dec a Déu, e la obediència que li dec servir en no matar hòmens sens gran delliberació, *susara* vos faera ací degollat!», Eiximenis (*Dotzèn*, *NCL* vi, 85); «Lo rey li dix tantost: —Cavalcats *susara*, cuytadament, e anats en lo bosc ---», *F. del Senescal d’Egipte* (*NCL* XLVIII, 152); «perquè jo havia votat nunca llevar-me la barba fins fos rey o no-res: per quant ara só, e d’aquí avant seré, no-res, lo meu vot és complit: he pensat, *susara*, abans isque de esta ciutat, fer-me la barba», *La Fi del Comte d’Urgell* (*NCL*, 31). Sovint en el *Decam.*: «aquesta vostra venduda és a mi pus cara que no fóra si *susara* hagués a despendre més que no he despès fins ací» (trad.: «più cara che non sarebbe se da capo mi fosse dato da spendere quanto per addietro ho già speso», ed. 1961, 363.13); «ja hi vaig *susara*» (trad. l’exclamatiu «io vengo a te»); «si yo fos sà, yo-m levara *susara* e li donara tantes de bastonades ---» (v, § 9, 335.22; vii, § 3, 395.28; ix, § 3, 520.20). «*Susara* vayg a Santa Ana», StVicentF (*Serm.* III, 256.6).

A tot això veiem el sentit de moment immediat i futur. Altres vegades es nota que *susara* no és cronològicament altra cosa que *ara*, però subratllant fortament el caràcter present: «Fortuna --- ¿penses tu que són yo la tua roda, que-m menes e gires en la manera que tu vols? No serà certament axí, ans *susara*, a despit teu, yo atorgue guiatge e salconduyt al cavaller», *Curial* (*NCL* III, 49); «que vosaltres sapiats ara ací set sciències, bé serà gran maravella, e yo ensenyar-les vos *susara* ---», StVicentF (*Serm.* II, 224.3); «jo no vull ne desig lo archabisbat de Çaragoça, car jo us jur --- que *susara*, si lo rey me desliurave de la presó e que-m restituís tots mos heretatges, qui eren majors que tres archabisbats de Çaragoça, jo no-ls pendria», *La Fi C. d’Urg.* (82).

En algun cas és ben difícil de decidir si el que tenim és aquest matís o el que hem documentat primer; i no ens dolgui reconèixer-ho car justament són aquestes ambigüitats, són aquestes situacions de caire, les que expliquen que del mer èmfasi es vagi passar al futur instantani: «yo tenc, en aquesta encontrada, asats gran e molt bona heretat, de la qual *susara*, per a tots temps, vull que siats senyor», *Curial* (I, 67).

Però d’altra banda, igual que en *ara mateix*, *adés*, *tout à l’heure*, apareixen també, ben de pressa, casos en què el moment, essent immediat, ho és en el passat: «Ja sabets ab quanta expressió de manaments --- lo Sr. Rey vol que dona Elienor li sie tramesa; e jatsia nós hajam sperat passatge competent per acomplir los manaments del dit senyor, emperò no-ns és ocorregut tro *sus ara* que aquesta ci. de Bna. ha deliberat de trametre certa missatgeria --- e serà bon passatge e segur» a. 1437 (*BABL* xiv, 337). El sentit passat és ben in-